

Надія СТЕФАНІВ,

Анна МУЛИК

ORCID: 0009-0000-1337-259X

## АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ РОЗГЛЯДУ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ ЩОДО НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ ЗІ ЗБРОЄЮ, БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ АБО ВИБУХОВИМИ РЕЧОВИНАМИ<sup>1</sup>

**Постановка проблеми.** З початком повномасштабної військової агресії російської федерації проти України питання обігу зброї набуло особливої гостроти. З одного боку, держава була змушена адаптувати законодавство до реалій воєнного часу, надавши цивільному населенню можливість отримувати та використовувати вогнепальну зброю для захисту країни. З іншого боку, така ситуація створила ризики неконтрольованого поширення зброї, що може спричинити зростання рівня злочинності, ускладнити боротьбу з незаконним обігом зброї та загрожувати громадській безпеці.

Кримінальний кодекс України встановлює відповідальність за незаконне зберігання, носіння, збут і використання зброї без передбаченого законом дозволу, проте в умовах воєнного стану ці положення потребують переосмислення. Зміни в законодавстві, зокрема ухвалення Закону України № 2114-IX «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України»[2], фактично легалізували застосування зброї цивільними особами під час збройної агресії, що ускладнює правозастосовну практику та кваліфікацію окремих правопорушень.

Суттєвим викликом є також зростання кількості нелегальної зброї серед населення. Офіційні дані свідчать про значну кількість вилученої вогнепальної зброї, боєприпасів та вибухових речовин, що підтверджує наявність проблеми незаконного обігу зброї навіть за умов посилених заходів контролю. З огляду на це виникає необхідність глибокого аналізу правових аспектів використання, зберігання та обігу зброї в умовах війни, а також виявлення прогалин у чинному законодавстві та пошуку шляхів їх усунення.

Тому дослідження правового регулювання обігу зброї, особливостей кримінальної відповідальності та судової практики в цій сфері є актуальним та важливим для забезпечення національної безпеки та правопорядку.

1 Публікацію було підготовлено в рамках проекту «Підтримка України у протидії ризикам розповсюдження стрілецької зброї та легкого озброєння внаслідок агресивної війни Росії», що спільно впроваджується Центром безпекових досліджень «СЕНСС» і Small Arms Survey за фінансування Міністерства закордонних справ Німеччини.

**Стан опрацювання теми.** Проблема обігу зброї в умовах воєнного стану та її правового регулювання є предметом активного дослідження як на рівні національного законодавства, так і в міжнародному правовому дискурсі. В українській правовій науці особливу увагу приділяють питанням кримінальної відповідальності за незаконний обіг зброї, визначеним у статті 263 Кримінального кодексу України[3]. Водночас через зміну правових підходів до регулювання зброї в умовах збройного конфлікту, зокрема після ухвалення Закону України № 2114-IX, спостерігається необхідність уточнення правозастосовної практики.

На міжнародному рівні питання обігу вогнепальної зброї врегульовані низкою нормативно-правових актів, серед яких важливе місце займає Протокол ООН про вогнепальну зброю, що визначає загальні стандарти боротьби з незаконним розповсюдженням зброї. Також практика контролю за обігом зброї в умовах конфлікту активно досліджується у працях західних правознавців, які аналізують досвід інших країн, що стикалися з подібними викликами.

Разом з тим, враховуючи динамічний розвиток подій в Україні та потребу в адаптації законодавства до реалій воєнного часу, питання ефективного контролю за обігом зброї та забезпечення громадської безпеки потребує подальшого комплексного дослідження. Особливої уваги потребує аналіз впливу змін у законодавстві на рівень злочинності, а також пошук оптимальних шляхів вирішення проблеми неконтрольованого поширення зброї після завершення активної фази воєнних дій.

**Метою статті** є комплексний аналіз судової практики та правового регулювання обігу зброї в Україні в умовах воєнного стану, визначення особливостей кримінальної відповідальності за незаконне зберігання, носіння та використання зброї, а також дослідження змін у законодавстві та їхнього впливу на правозастосовну практику. Дослідження спрямоване на виявлення прогалин у чинному законодавстві, оцінку ефективності механізмів контролю за обігом зброї та розробку рекомендацій щодо вдосконалення правового регулювання цієї сфери з метою забезпечення національної безпеки та громадського порядку.

**Виклад основного матеріалу.** В Україні відсутній спеціальний закон, який комплексно регулював би обіг зброї, боєприпасів і вибухових речовин. Наразі ця сфера врегульована низкою підзаконних нормативних актів та інструкцій. Зокрема, відповідно до постанови Верховної Ради України № 2471-XII від 07.06.1992 року, зброя, боєприпаси (окрім мисливської та спортивної), вибухові речовини і засоби вибуху не можуть перебувати у власності громадян, громадських об'єднань, міжнародних організацій та юридичних осіб інших держав на території України[4].

Право на носіння, зберігання, придбання, виготовлення, ремонт, передачу чи збут вогнепальної зброї та боєприпасів надається лише за наявності відповідних дозволів, передбачених законодавством. Дозвільна система, встановлена наказом МВС України № 622 від 21.08.1998 року[5], регулює порядок виготовлення, придбання, зберігання, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної зброї, боєприпасів і вибухових матеріалів.

У зв'язку з воєнними подіями назріла необхідність ухвалення окремого закону, що регламентував би цивільний обіг зброї за зразком більшості розвинених країн. Наразі у Верховній Раді зареєстровано законопроект № 5708 «Про право на цивільну вогнепальну зброю», який містить чітке визначення ключових понять у цій сфері та передбачає механізми контролю за обігом зброї.

Кримінальний кодекс України встановлює відповідальність за незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. Відповідно до статті 263 КК України[3], такі кримінальні правопорушення можуть бути вчинені лише з прямим умислом. Об'єктивна сторона злочину включає носіння, зберігання, придбання, виготовлення, ремонт, передачу чи збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу.

Пленум Верховного Суду України у постанові № 3 від 26.04.2002 року роз'яснив, що незаконним носінням зброї є її переміщення особою безпосередньо при собі (у руках, одязі, сумці, транспортному засобі тощо), а незаконне зберігання передбачає володіння зброєю без дозволу, незалежно від тривалості[6]. Придбання вважається незаконним у випадках, коли зброя отримана внаслідок купівлі, обміну, привласнення знайденого або одержання у подарунок без належного дозволу.

З початку повномасштабного вторгнення росії в Україну діє особливий режим поводження зі зброєю. Закон України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» дозволяє громадянам отримувати та використовувати вогнепальну зброю для захисту держави без загрози кримінального переслідування за її придбання, носіння чи зберігання. Водночас передача чи збут такої зброї іншим особам не тягне за собою кримінальної відповідальності, якщо ці дії спрямовані на відсіч або стримування збройної агресії російської федерації чи інших держав[2].

Аналіз судової практики за ст. 263 Кримінального кодексу України свідчить про зростання кількості ухвалених судових рішень у кримінальних провадженнях, пов'язаних із незаконним поводженням зі зброєю, боєприпасами та вибуховими речовинами.

За даними Єдиного державного реєстру судових рішень, у період з 01 січня 2022 року по 01 січня 2023 року судами першої інстанції ухвалено 3921 вирок, з яких 1118 – на підставі угод про визнання винуватості. Суди апеляційної інстанції винесли 87 вироків та 305 ухвал, а суд касаційної інстанції – 128 постанов та 176 ухвал.

Протягом наступного року, з 01 січня 2023 року по 01 січня 2024 року, кількість судових рішень за цією статтею суттєво зросла. Судами першої інстанції ухвалено 5464 вироків, з яких 2723 – на підставі угод про визнання винуватості. Апеляційні суди винесли 119 вироків та 567 ухвал, а суд касаційної інстанції – 154 постанови та 313 ухвал.

Окрім того, значна кількість вироків за ст. 263 КК розглядалася у спрощеному порядку відповідно до ст. 345 КК України. У 2022 році судами першої

інстанції винесено 274 таких вироки, а у 2023 році – вже 396. Наведені дані свідчать про стабільну тенденцію до збільшення кількості судових рішень у справах, пов'язаних з незаконним обігом зброї. Важливо враховувати, що вироки, ухвалені на підставі угод про визнання винуватості, у більшості випадків не оскаржуються в апеляційному порядку. Водночас приблизно 20-25% судових рішень стосуються холодної зброї або мають процесуальний характер (відкриття провадження, призначення судових засідань, проведення відеоконференцій тощо).

Незважаючи на це, статистика підтверджує, що кількість кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом вогнепальної зброї, боєприпасів та вибухових речовин, упродовж останніх років зросла, що може бути наслідком воєнного стану, збільшення доступу до зброї та загальної криміногенної ситуації в країні.

Аналіз судової практики у кримінальних провадженнях за ст. 263 КК України свідчить про наявність різних видів судових рішень, що ухвалюються за результатами їх розгляду. Найбільш поширеними серед них є обвинувальні вироки, які виносяться судами першої інстанції. В окремих випадках такі вироки ухвалюються в загальному порядку, коли суд досліджує всі обставини справи, допитує свідків, вивчає докази та надає оцінку всім обставинам злочину. Проте значна частина вироків ухвалюється в спрощеному порядку, зокрема на підставі угод про визнання винуватості, коли обвинувачений визнає свою вину і погоджується на запропоноване покарання. У таких випадках суд, по суті, не досліджує альтернативні обставини справи, що могло б вплинути на оцінку незаконного походження зброї, боєприпасів чи вибухових речовин.

Окрім обвинувальних вироків, у судовій практиці зустрічаються виправдувальні вироки, хоча вони є значно менш поширеними. Також у процесі розгляду кримінальних проваджень ухвалюються рішення щодо обрання чи зміни запобіжного заходу, а також щодо накладення арешту на вилучені предмети – зброєю, боєприпаси та вибухові речовини.

Аналізуючи судову практику за останній період, варто зазначити, що суди здебільшого дотримуються вже усталеної лінії щодо розгляду таких справ. Випадки, коли суд першої інстанції має можливість встановлювати додаткові обставини щодо походження зброї або її незаконного обігу, є поодинокими. Це пов'язано з тим, що значна частина вироків ухвалюється на підставі угод або у спрощеному порядку, що не передбачає додаткового дослідження всіх обставин справи.

Окремо слід звернути увагу на випадки, коли кримінальні провадження за цією статтею закриваються з процесуальних підстав. Наприклад, у практиці зафіксовані випадки закриття справ у зв'язку зі смертю обвинуваченого або ж звільнення від кримінальної відповідальності через малозначність діяння, як це було у справі, розглянутій Коростенським міськрайонним судом 17 листопада 2023 року (справа № 279/5462/23, провадження 1-кп/279/628/23) [7].

Аналіз судових рішень за ст. 263 КК України демонструє не лише певну стабільність у судовій практиці, а й особливості процесуального характеру, які впливають на глибину дослідження фактичних обставин кожної справи.

Призначення покарання у кримінальних провадженнях за ст. 263 КК України свідчить про стійку тенденцію до застосування більш м'яких санкцій, зокрема звільнення від відбування покарання з випробуванням. Відповідно до загальних принципів кримінального права, встановлених у ст. 65 КК України, суд має виходити з презумпції того, що більш м'яке покарання є достатнім для досягнення його мети, якщо інше не буде доведено стороною обвинувачення. Це ж правило поширюється і на можливість застосування ст. 75 КК України, яка передбачає звільнення від відбування покарання з випробуванням.

Судова практика демонструє, що в переважній більшості випадків особи, яких визнають винуватими у незаконному поводженні зі зброєю, боєприпасами чи вибуховими речовинами, отримують покарання у вигляді позбавлення волі, проте з подальшим застосуванням ст. 75 КК України. Це означає, що їм призначається іспитовий строк, протягом якого вони мають дотримуватися певних умов, щоб уникнути реального ув'язнення. Особливо це характерно для випадків, коли кримінальні провадження розглядаються в підготовчому судовому засіданні в межах угоди про визнання винуватості. У такому разі суди фактично лише затверджують узгоджене сторонами рішення щодо покарання.

За результатами аналізу судових рішень можна констатувати, що у 95% випадків обвинувачені у злочинах за ст. 263 КК України уникають реального відбування покарання завдяки застосуванню ст. 75 КК України. Однак у судовій практиці є й поодинокі випадки, коли суд призначає реальне позбавлення волі. Це зазвичай відбувається у справах, де обставини вчинення злочину вимагають більш суворої реакції. Такі випадки залишаються винятками і стосуються обставин, коли особа, наприклад, вже має судимість або вчинене правопорушення становить підвищену суспільну небезпеку.

Так, аналіз практики засвідчує, що при призначенні покарання у справах за ст. 263 КК України суди в основному керуються принципами гуманізації кримінальної відповідальності та максимально використовують можливість застосування альтернативних заходів, таких як звільнення від відбування покарання з випробуванням. Реальне позбавлення волі призначається лише у певних випадках, коли обставини справи вимагають більш жорсткого підходу.

Також аналіз судових рішень за ст. 263 КК України свідчить про широкий спектр видів зброї, боєприпасів та вибухових речовин, що ставали предметом кримінальних правопорушень. Серед вилученої в обвинувачених вогнепальної зброї фігурують як стрілецька, так і важка зброя. Наприклад, з судових рішень убачається, що серед знайденого арсеналу були переносні зенітно-ракетні комплекси, різні моделі нарізної вогнепальної зброї (пістолети, пістолет-кулемети, гвинтівки, самозарядні пістолети, револьвери), гранатомети, кулемети, автомати, зокрема з підствольними гранатометами. Також були випадки вилучення

гладкоствольної зброї, у тому числі обрізів двоствольних рушниць, перероблених саморобним способом.

Щодо боєприпасів, у судових рішеннях згадуються гранати, патрони різних калібрів, реактивні протитанкові гранати, гранатометні постріли, зокрема вибухові 30-мм постріли з бронебійно-трасуючим снарядом. Окрему групу становлять вибухові речовини, серед яких нітроцелюлозний (бездимний) порох, тверде ракетне паливо, порохові заряди, корпуси осколкових мін із вмістом тротилу, а також вибухові речовини на основі гексогену.

Характерні приклади з судової практики підтверджують значні масштаби незаконного зберігання такого роду предметів. Так, в одному з проваджень обвинувачений зберігав у своєму помешканні понад 800 патронів до стрілецької зброї, серед яких були патрони зі сталевим осердям та трасуючі патрони калібру 7,62×54R, призначені для використання у гвинтівках конструкції Мосіна, кулеметах Калашникова та снайперських гвинтівках Драгунова. Також у нього було вилучено 10 гранатометних пострілів «ВОГ-17М», підривачі до реактивних гранат та майже 3 кг бездимного пороху. Крім того, обвинувачений незаконно зберігав вибухонебезпечні предмети не лише у власному житлі, а й у транспортному засобі. Під час обшуку його автомобіля Opel Zafira з іноземною реєстрацією правоохоронці виявили головну частину гранатометного пострілу ПС-7С із реактивним двигуном, що є частиною 72-мм кумулятивного боєприпасу до гранатомета РПГ-7, а також корпус осколкової міни до 82-мм міномету з вмістом тротилу та патрони до стрілецької зброї [8]. Цей випадок демонструє не лише обсяги, а й небезпечність незаконного зберігання боєприпасів, які могли бути використані у збройних конфліктах або вчиненні тяжких злочинів.

Окремо варто згадати про факт вилучення короткоствольної нарізної вогнепальної зброї. У матеріалах цього ж кримінального провадження фігурує самозарядний пістолет «Beretta» калібру 6,35 мм, який обвинувачений зберігав без передбаченого законом дозволу[8], що свідчить про існування незаконного обігу як військових зразків зброї, так і цивільної нарізної зброї, яка може використовуватися для кримінальних цілей.

Загалом, судова практика демонструє не лише різноманітність типів зброї та боєприпасів, що перебувають у незаконному обігу, а й значні обсяги їх вилучення. Це вказує на серйозну проблему неконтрольованого поширення військових засобів ураження, що потребує посиленої уваги з боку правоохоронних органів та судової системи.

Аналіз судових рішень показує, що питання джерел походження незаконно вилученої зброї та боєприпасів у більшості кримінальних проваджень залишається невизначеним. У близько 80% випадків досудовому розслідуванню не вдалося встановити, звідки саме обвинувачені отримали об'єкти озброєння та хто був їх попереднім власником. Типовим формулюванням в обвинувальних актах є твердження, що обвинувачений «у невстановлений час та місці знайшов

зброю або боєприпаси», що фактично відображає брак конкретних доказів у слідчих органів.

Серед характерних способів набуття зброї можна виокремити привласнення знайдених предметів, отримання їх у подарунок від родичів, знайомих чи інших осіб, а також передачу на зберігання. Привласнення знайденої зброї та боєприпасів відбувається у різних умовах: у громадських місцях, у власному житлі, в помешканнях родичів або знайомих, інколи під час ремонтних робіт. Значна частина таких випадків зафіксована в районах, що знаходяться поблизу активних бойових дій, що свідчить про ризик потрапляння військових засобів ураження у незаконний обіг саме внаслідок збройного конфлікту.

Ще одним способом незаконного набуття є купівля зброї та боєприпасів у невідомих осіб. Такі угоди, як правило, укладаються у громадських місцях – на ринках, у підземних переходах, на вулицях населених пунктів. Проте в судовій практиці зустрічаються також випадки, коли продаж зброї відбувався в межах контрольованих правоохоронними органами операцій із викриття злочинів, що також вказує на актуальну проблему незаконного обігу зброї.

Суди, ухвалюючи рішення у справах, що стосуються незаконного поводження зі зброєю, боєприпасами та вибуховими речовинами, вирішують питання про подальшу долю цих об'єктів, керуючись нормами кримінального процесуального законодавства. Оскільки вони визнаються речовими доказами, їх подальша утилізація або передача здійснюється відповідно до вимог закону. Найчастіше суди ухвалюють рішення про знищення таких предметів, якщо вони становлять небезпеку або не можуть бути використані у правомірний спосіб. Водночас значна частина судових рішень передбачає передачу вилученої зброї та боєприпасів на потреби Збройних Сил України або до відповідних підрозділів СБУ. Іноді ці об'єкти передаються на зберігання або у розпорядження експертно-криміналістичних центрів, де вони можуть бути використані в наукових чи слідчих цілях.

Крім того, у низці випадків суди застосовують спеціальну конфіскацію – правовий механізм, який спрямований не на покарання особи, а на запобігання подальшим злочинам та усунення небезпечних обставин. Це може стосуватися не лише зброї чи боєприпасів, а й грошових коштів або інших цінностей, пов'язаних із кримінальним правопорушенням. Однак для застосування спеціальної конфіскації сторона обвинувачення має обґрунтувати необхідність такого заходу, довести зв'язок майна із кримінальним правопорушенням та вказати, чи вживалися заходи для забезпечення його вилучення у рамках кримінального провадження. Судова практика у цьому питанні є неоднозначною: в одних випадках вилучене майно беззастережно переходить у власність держави, в інших – його можуть повернути законному власнику, якщо немає підстав вважати, що воно було отримане чи використане незаконно.

**Висновок.** На основі проведеного аналізу можна зробити кілька важливих висновків щодо ситуації з незаконним обігом зброї, боєприпасів та вибухових

речовин в Україні, а також судової практики у справах, пов'язаних із порушенням законодавства у цій сфері.

По-перше, відсутність комплексного законодавчого регулювання обігу зброї є серйозною проблемою для правозастосування в Україні. І хоча ряд нормативних актів і підзаконних документів визначають правила зберігання, обігу та контролю за зброєю, цього недостатньо для ефективної боротьби з незаконним обігом зброї. Зокрема, чинний порядок дозволяє певну лояльність до обігу зброї в умовах воєнного часу, що може призводити до її подальшого незаконного розповсюдження серед цивільних осіб.

По-друге, практика застосування кримінального законодавства, зокрема ст. 263 КК України, вказує на певну стабільність у судових рішеннях, однак значна частина випадків завершується винесенням покарання, яке не передбачає реального позбавлення волі. Враховуючи це, важливо звернути увагу на тенденцію до гуманізації кримінальної відповідальності, яка, з одного боку, забезпечує певне пом'якшення покарання для обвинувачених, однак з іншого — не дає достатнього стримування для тих осіб, які займаються незаконним обігом зброї. Важливо також зазначити, що система звільнення від відбування покарання з випробуванням може знижувати ефективність вимог законодавства.

Третім важливим аспектом є значна різноманітність видів зброї та боєприпасів, які фігурують у кримінальних справах. Ці дані свідчать про високий рівень небезпеки, яку представляє незаконний обіг зброї, включаючи навіть важкі види озброєння, такі як переносні зенітно-ракетні комплекси та гранатомети. Збільшення кількості вилученої зброї, а також збільшення масштабу її незаконного обігу свідчить про серйозні ризики для національної безпеки.

Однак, найбільш тривожним є те, що у більшості випадків джерела походження незаконно вилучених боєприпасів і зброї залишаються невизначеними. Це вказує на слабкі місця в системі розслідування та обмежені можливості правоохоронних органів у відслідковуванні маршрутів постачання зброї на чорний ринок. Більше того, відсутність чіткої інформації щодо попередніх власників зброї ускладнює розслідування і може сприяти подальшому поширенню нелегальних поставок зброї.

В цілому, необхідно посилити контроль за обігом зброї та вжити заходів для комплексного удосконалення законодавства. Окремо слід звернути увагу на необхідність вдосконалення кримінальної відповідальності для осіб, причетних до незаконного обігу зброї, з метою запобігання загрозам національній безпеці. Важливо також забезпечити належну ефективність розслідування таких правопорушень і встановлення джерел походження зброї, щоб покращити ефективність боротьби з нелегальним ринком зброї в Україні.

1. «З початку повномасштабної війни на блокпостах вилучили майже 1,5 тисячі гранатометів» Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-blokposty-vyluchennia-zbroi/32929477.html>

2. Закон України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2114-20#Text>
3. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
4. Постанова Верховної Ради України № 2471-XII від 07.06.1992 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2471-12#Text>
5. Наказ МВС України № 622 від 21.08.1998 року, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98#Text>
6. Пленум Верховного Суду України у постанові № 3 від 26.04.2002 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-02#Text>
7. Ухвала Коростенського міськрайонного суду від 17 листопада 2023 року (справа № 279/5462/23, провадження 1-кп/279/628/23), URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115128826>
8. Вирок Шепетівський міськрайонний суд Хмельницької області від 08 грудня 2023 року, URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115522146>

**Стефанів Н.С., Мулик А.К. Аналіз судової практики розгляду кримінальних проваджень щодо незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами.**

У сучасних умовах збройного конфлікту питання обігу зброї набуває особливої актуальності, оскільки його правове регулювання безпосередньо впливає на громадську безпеку, криміногенну ситуацію та ефективність національного захисту. З початком російсько-української війни, особливо після повномасштабного вторгнення російської федерації у 2022 році, в Україні відбулося суттєве збільшення кількості незареєстрованої зброї, боєприпасів і вибухових речовин серед цивільного населення. У відповідь на нові виклики держава була змушена адаптувати законодавство до умов воєнного часу, що відобразилося у прийнятті низки нормативно-правових актів, які тимчасово змінили підходи до цивільного обігу зброї.

Зокрема, 03 березня 2022 року було ухвалено Закон України № 2114-IX «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України»[2], яким передбачено можливість отримання цивільними особами вогнепальної зброї та боєприпасів для захисту держави від збройної агресії. Цей закон також регламентує застосування громадянами власної нагородної, спортивної та мисливської зброї у воєнних умовах та звільняє їх від кримінальної відповідальності за використання такої зброї проти агресора. Водночас питання контролю за нелегальним обігом зброї залишається критично важливим, оскільки неконтрольоване поширення бойових припасів може спричинити зростання рівня злочинності та становити загрозу громадській безпеці.

Кримінальний кодекс України передбачає відповідальність за незаконний обіг зброї, зокрема відповідно до статті 263, яка встановлює покарання за носіння, зберігання, придбання, виготовлення або збут вогнепальної зброї, боєприпасів і вибухових речовин без передбаченого законом дозволу. У зв'язку з воєнними діями та значною кількістю зброї у вільному обігу, питання кваліфікації таких правопорушень набуває особливої важливості. Визначення термінів “зброя”, “вогнепальна зброя” та інших понять у національному законодавстві та міжнародних нормативно-правових актах, таких

як Протокол ООН про вогнепальну зброю, є ключовим для правильного застосування норм права та уникнення юридичних колізій.

На практиці спостерігається значне зростання випадків вилучення нелегальної зброї. Так, за офіційними даними Національної поліції України[1], лише на блокпостах після початку повномасштабного вторгнення було вилучено понад 11 тисяч одиниць вогнепальної зброї, включаючи 3600 автоматів і 1500 гранатометів. Крім того, правоохоронці задокументували випадки незаконного зберігання понад 27 тисяч гранат, 4200 вибухових речовин та 3,5 мільйона боєприпасів. Водночас у 2023 році кількість кримінальних проваджень за фактами незаконного обігу зброї зросла на 35% у порівнянні з 2021 роком, що свідчить про актуальність і нагальність проблеми.

У статті здійснюється комплексний аналіз законодавчих змін, спрямованих на врегулювання обігу зброї в Україні, а також особливостей правозастосовної практики щодо злочинів, пов'язаних з незаконним обігом вогнепальної зброї, боєприпасів і вибухових речовин. Аналізується вплив воєнного стану на кримінальну відповідальність за відповідні правопорушення, а також розглядаються можливі шляхи вдосконалення законодавства в цьому напрямі.

**Ключові слова:** зброя, обіг зброї, кримінальна відповідальність, незаконне зберігання, військовий стан, громадська безпека, вогнепальна зброя, боєприпаси, правове регулювання.

**Stefaniv N.S., Mulyk A.K. Analysis of judicial practice in criminal proceedings regarding illegal handling of weapons, ammunition or explosives.**

In the current conditions of armed conflict, the issue of weapon circulation has become particularly relevant, as its legal regulation directly impacts public safety, the criminal landscape, and the effectiveness of national defense. With the beginning of the Russian-Ukrainian war, especially after the full-scale invasion of the Russian Federation in 2022, Ukraine experienced a significant increase in the number of unregistered weapons, ammunition and explosives among the civilian population. In response to new challenges, the state was forced to adapt legislation to wartime conditions, which was reflected in the adoption of a number of regulatory legal acts that temporarily changed approaches to civilian arms circulation.

In particular, on March 3, 2022, the Law of Ukraine No. 2114-IX "On Ensuring the Participation of Civilians in the Defense of Ukraine"[2] was adopted, which provides for the possibility of civilians obtaining firearms and ammunition to protect the state from armed aggression. This law also regulates the use of citizens' own award-winning, sporting and hunting weapons in wartime and exempts them from criminal liability for the use of such weapons against an aggressor. At the same time, the issue of controlling the illegal circulation of weapons remains critically important, since the uncontrolled spread of ammunition can lead to an increase in crime and pose a threat to public safety.

The Criminal Code of Ukraine provides for liability for illegal trafficking in weapons, in particular under Article 263, which establishes penalties for carrying, storing, purchasing, manufacturing or selling firearms, ammunition and explosives without a permit provided for by law. In connection with military operations and a significant number of weapons in free circulation, the issue of qualifying such offenses acquires particular importance. The definition of the terms "weapon", "firearm" and other concepts in national legislation and international

regulatory legal acts, such as the UN Firearms Protocol, is key to the correct application of the law and the avoidance of legal conflicts.

In practice, there has been a marked increase in the confiscation of illegal weapons. According to official data from the National Police of Ukraine[1], at checkpoints alone following the full-scale invasion, over 11,000 units of firearms were confiscated, including 3,600 automatic weapons and 1,500 grenade launchers. Additionally, law enforcement authorities documented cases of the illegal storage of more than 27,000 grenades, 4,200 explosive materials, and 3.5 million rounds of ammunition. Furthermore, in 2023, the number of criminal proceedings concerning the illegal circulation of weapons increased by 35% compared to 2021, underscoring the urgency and relevance of the issue.

The article provides a comprehensive analysis of the legislative changes aimed at regulating the circulation of weapons in Ukraine, as well as the nuances of law enforcement practices regarding crimes associated with the illegal circulation of firearms, ammunition, and explosive materials. It analyses the impact of martial law on criminal liability for the related offenses, and explores potential avenues for improving legislation in this area.

**Keywords:** weapons, weapons circulation, criminal liability, illegal possession, martial law, public safety, firearms, ammunition, legal regulation.